

О. С. Ігнатушенко,
аспірант, Приватне акціонерне товариство
"Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна академія Управління персоналом", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7994-7069>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.18.151

КЛЮЧОВІ ЗАСАДИ ТА ЗМІСТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

А. Ignatushenko,
Postgraduate student, Private Joint-Stock Company
"Higher Educational Institution" Interregional Academy of Personnel Management", Kyiv, Ukraine

KEY PRINCIPLES AND CONTENT OF INVESTMENT ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Досліджено та проаналізовано основні фундаментальні роботи, що стосуються питання інвестицій, в яких розглядаються комплекс інвестиційних процесів, інвестиційне середовище, ключові поняття інвестиційного процесу, сутність та особливості інвестицій на двох макроекономічному та мікроекономічному рівнях, тощо. Встановлено, що дефініції "інвестиції", "інвестиційна діяльність" є складними економічними категоріями та можуть представляти комплекс окремих напрямів, найчастіше як складних і суперечливих економічних явищ, що у різних формах, видах, цілях, зрештою, безсумнівно, сприяють сталому та ефективному розвитку економіки, підприємств і галузей загалом.

Визначено основні особливості інвестицій, за якими здійснюється акцент різними науковцями при визначенні поняття та групуванні різних трактувань сутності категорії "інвестиції". Здійснено аналіз та узагальнення основних ознак інвестицій підприємства для цілей організації управління інвестиційною діяльністю, що пропонуються різними науковцями, визначено їх відмінності та причини цих відмінностей.

Виокремлено та систематизовано позиції вітчизняних та зарубіжних науковців стосовно сутності категорії "інвестиції", виділено основні ознаки інвестицій, ключові характеристики економічного змісту інвестицій. На підставі проведеного дослідження розроблено власне визначення дефініції "інвестиції".

З огляду на те, що економічна сутність інвестицій підприємства проявляється безпосередньо у процесі управління інвестиційною діяльністю, розглянуто підходи до визначення сутності терміну "інвестиційна діяльність", встановлено основні протиріччя та неузгодженість підходів, що для цього використовуються. За результатами критичного аналізу сутності поняття "інвестиційна діяльність" зроблено відповідні висновки.

Здійснено комплексний аналіз та детально досліджено ключові засади та зміст інвестиційної діяльності аграрних підприємств, визначено сучасні методи стимулювання інвестицій в агропромисловий бізнес. Виявлено ключові цілі інвестування в агропромисловий бізнес та їх основні особливості, які полягають не тільки в отриманні прибутку та збереженні капіталу, а й досягненні необхідного соціально-економічного ефекту. На підставі проведеного детального дослідження розроблено власне комплексне авторське визначення терміну "інвестиційна діяльність агропромислового підприємства", яке максимально враховує всі ключові особливості функціонування сільськогосподарських підприємств та інвестиційної діяльності.

The main fundamental works related to the issue of investments, which consider the complex of investment processes, the investment environment, the key concepts of the investment process, the essence and features of investments at two macroeconomic and microeconomic levels, etc., have been studied and analyzed. It has been established that the definitions of "investment", "investment activity" are complex economic categories and can represent a complex of separate directions, most often as complex and contradictory economic phenomena that, in various forms, types, and purposes, in the end, undoubtedly contribute to the sustainable and effective development of the economy, enterprises and industries in general.

The main features of investments are determined, which are emphasized by various scientists when defining the concept and grouping different interpretations of the essence of the "investment" category. An analysis and generalization of the main features of the enterprise's investment for the purposes of organizing the management of investment activity proposed by various scientists was carried out, their differences and the reasons for these differences were determined.

Given that the economic essence of the enterprise's investments is manifested directly in the process of managing investment activities, the approaches to defining the essence of the term "investment activity" were considered, the main contradictions and inconsistencies of the approaches used for this were identified. Based on the results of a critical analysis of the essence of the concept of "investment activity", relevant conclusions were drawn.

A comprehensive analysis was carried out and the key principles and content of the investment activity of agrarian enterprises were studied in detail, modern methods of stimulating investments in agro-industrial business were determined. The key goals of investing in agro-industrial business and their main features are identified, which consist not only in obtaining profit and preserving capital, but also in achieving the necessary socio-economic effect. On the basis of the conducted detailed research, the author's own comprehensive definition of the term "investment activity of an agro-industrial enterprise" was developed, which maximally takes into account all the key features of the functioning of agricultural enterprises and investment activities.

Ключові слова: інвестиція, інвестиційна діяльність, агропромислове підприємств, зміст, особливість, характеристика.

Key words: investment, investment activity, agro-industrial enterprises, content, feature, characteristic.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інвестиції та інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання мають особливе значення як для соціально-економічного розвитку країни загалом чи конкретної галузі економіки, так і для діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Економічне зростання на сьогодні визначається значною кількістю різноманітних факторів, найважливіші з яких — нарощування обсягу інвестицій та підвищення їх ефективності. Інвестиції у сільське господарство та діяльність агропромислових підприємств є не лише необхідною умовою їх сталого економічного зростання, а й сприяють вирішенню багатьох проблем української економіки загалом, цілої низки соціальних питань, знижують міграцію сільського населення до міст і стимулюють його діяльність на землі. Від них залежить вихід із кризи, збільшення бази оподаткування, доходної частини бюджету, підвищення конкурентоспроможності української продукції, прискорення диверсифікації експорту.

Враховуючи сучасний фінансовий та матеріально-технічний стан агропромислового комплексу та безпосередньо сільськогосподарських підприємств, вирішення зазначеної проблеми потребує якісної зміни підходів до управління інвестиційною діяльністю агропромислових підприємств як на макрорівні, так і на рівні конкретного суб'єкта господарювання, адаптації їх до умов ринкових відносин.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням різних аспектів інвестиційної діяльності присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зважаючи на важливість даної теми для суспільства. Так, різні аспекти інвестиційної діяльності в сільському господарстві знайшли відображення в працях таких науковців як В. Андрійчук, І. Баланюк, П. Березівський, Р. Бердієв, О. Бородіна, В. Бойко, Д. Бьюкенен, П. Гайдучий, О. Гальчинський, О. Гудзь, Л. Гна-

тишин, Б. Данилишин, Г. Запша, О. Захарчук, В. Зіновчук, М. Кісіль, І. Костирко, Л. Курило, Ю. Лопатинський, Ю. Лупенко, В. Петті, П. Пуцентейло, В. Россоха, М. Малік, І. Мехроби, Л. Сатир, М. Сахацький, І. Свиноус, М. Стариченко, А. Стельмашук, С. Терещенко, Г. Черевко, Д. Шеленко, О. Шпичак, М. Шульський, В. Якубів, І. Яців та цілий ряд інших. Грунтовні дослідження особливостей сільського господарства як галузі виробництва представлені в працях М. Ашінова, В. Белоусова, М. Дем'яненка, О. Левандівського, П. Саблука, Л. Смоля, тощо. Широкий спектр питань щодо зарубіжного досвіду інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади з громадськістю розглядали О. Амосов, В. Малиновський, Н. Гавкалова, І. Грицяк, В. Дрешпак, В. Куйбіда, Н. Луман, І. Шавкун. Вивченню окремих аспектів державної комунікативної політики присвячені дослідження М. Андріїва, О. Андрійчука, В. Бакуменка, Т. Гаман, С. Ганущина, С. Колоска, А. Халецького та інших.

Водночас, незважаючи на здійснені дослідження та розробки значна кількість концептуальних питань проведення інвестиційної діяльності аграрними підприємствами в умовах глобального середовища, що постійно змінюється, потребує додаткових досліджень та уваги з боку науковців і має науково-практичний потенціал.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в здійсненні комплексного аналізу ключових засад та змісту інвестиційної діяльності аграрних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Становлення в сучасній економічній науці терміну "інвестиції" значною мірою пов'язане з роботами та поглядами Дж. Кейнса, який у своїй роботі "Трактат про гроші" пояснював, що "говорячи про перевищення заощаджень над інвестиціями, мається на увазі ситуація, що виникає за таких розмірів виробництва, коли прибуток, який підприємцям приносить капітальне обладнання, що належить їм, виявляється нижче за нормативну" [1, с. 193].

Серед інших фундаментальних робіт стосовно інвестицій можна виділити роботи:

— Л. Гітмана та М. Джонка "Основи інвестування" де науковцями розглядається комплекс інвестиційних процесів: глобальні аспекти інвестиційної діяльності; роль інвестування в економіці; стратегія та засоби досягнення інвестиційних цілей; учасники інвестиційного процесу; види інвесторів та інвестицій, інструменти інвестування та інші ринкові аспекти управління інвестиціями [2];

— У. Шарпа, Т. Александера та Дж. Бейлі "Інвестиції", в якій представлена цілісна система досліджень від інвестиційного середовища, ключових понять інвестиційного процесу, до розкриття фінансових інвестицій, вивчення фондових ринків, інвестиційної банківської діяльності, оцінки ефективності управління інвестиційним портфелем та міжнародного інвестування, тощо [3].

Досліджуючи окремо питання групування інвестицій Б. Кваснюк розглядав окремо інвестиції в макроекономіці — це частка валового внутрішнього продукту, яка

не споживається в поточному періоді й забезпечує приріст капіталу в економіці. В розширеному трактуванні вони розглядаються як довгострокові вкладення капіталу у власній країні або за кордоном в підприємства різних галузей, підприємницькі проекти, соціально-економічні програми, інноваційні проекти. В мікроекономіці ж Б. Кваснюк визначає як процес створення нового капіталу (засобів виробництва і людського капіталу) [4].

Визначення інвестицій на двох рівнях: макро- та мікроекономічному запропонував також Н. Скоробогатов, за яким:

— відповідно до макроекономічного підходу, під інвестиціями слід розуміти здійснення витрат будь-яких цінностей, що призводять до зростання вартості капіталу в економічній системі;

— відповідно до мікроекономічного підходу, під інвестиціями слід розуміти вкладення капіталу у будь-які об'єкти з метою створення додаткової вартості [5].

На наш погляд така класифікація є доволі загальною і не відображає повною мірою всі особливості та різнобічність категорії "інвестиції", обмежує їх, хоча дійсно інвестиції відіграють важливу роль як на макрорівні, так і на мікрорівні економіки держави. Водночас, такий поділ є доцільним і можливим внаслідок специфіки та особливостей здійснення інвестиційної діяльності, а також різних функцій інвестицій, що виникають на різних рівнях.

На відміну від цих авторів І. Воблая при здійсненні класифікації здійснює акцент безпосередньо на різні особливості інвестицій та виділяє чотири напрями, за якими здійснюється акцент визначення поняття та групування різних трактувань сутності категорії "інвестиції":

— інвестиції як процес вкладення капіталу з метою отримання прибутку, інших ефектів;

— інвестиції як частина інвестиційного процесу, операцій отримання доходу у майбутньому;

— інвестиції як витрати, заощадження на накопичення та збільшення капіталу;

— інвестиції як об'єкт законотворчої діяльності [6].

Додатково виділимо основні ознаки інвестицій, тобто таких характерних рис вкладення капіталу, які дозволяють розглядати його як інвестицію:

— потенційна здатність приносити дохід;

— єдність двох сторін: ресурсів та вкладень;

— перетворення частини накопиченого капіталу на альтернативні види активів економічного суб'єкта (підприємства);

— цілеспрямований характер вкладення капіталу в матеріальні та нематеріальні об'єкти. Таким чином, поняття "капітальні вкладення", що часто асоціюється з інвестиціями, має більш вузьке значення;

— інвестування може здійснюватися у вигляді вкладень коштів, а й у вигляді рухомого і нерухомого майна;

— наявність терміну вкладення;

— наявність ризику вкладення капіталу, тобто імовірнісний характер досягнення цілей інвестування [7].

До ключових характеристик економічного змісту інвестицій належать:

1. Інвестиції виступають об'єктом економічного управління, оскільки предметна сутність інвестицій без-

посередньо пов'язана з економічною сферою її прояву — термін "інвестиції" входить у понятійно-категоріальний апарат, пов'язаний зі сферою економічних відносин, економічною діяльністю [8, с. 132].

2. Інвестиції є носієм фактора ризику, оскільки інвестор, здійснюючи інвестиції, завжди усвідомлено йде на ризик, пов'язаний з можливим

зниженням або неотриманням суми очікуваного інвестиційного доходу, а також можливою частковою або повною втратою інвестованого капіталу.

3. Інвестиції безпосередньо пов'язані з фактором часу. При здійсненні інвестицій має місце відмова від споживання сьогодні на користь майбутніх благ. При цьому економічна цінність сьогоднішніх і майбутніх благ для власника капіталу нерівнозначна: за інших умов можливості майбутнього споживання менш цінні порівняно з поточним споживанням [9, с. 318].

4. Інвестиції є об'єктом ринкових відносин, оскільки використовувані в процесі інвестицій різноманітні інвестиційні ресурси, товари та інструменти як об'єкти купівлі-продажу формують особливий вид ринку — інвестиційний, який характеризується (як і будь-який інший вид ринку) попитом, пропозицією і ціною, а також сукупністю певних суб'єктів ринкових відносин.

5. Інвестиції завжди здійснюються з певною метою. Цільовою установкою інвестицій є досягнення конкретного заздалегідь зумовленого ефекту, який може мати як економічний (приріст суми інвестованого капіталу, позитивна величина інвестиційного прибутку, позитивна величина чистого грошового потоку, забезпечення збереження раніше вкладеного капіталу тощо), так і позаекономічний характер (наприклад, соціальний, екологічний та інший).

6. Сутність інвестицій пов'язана з таким поняттям, як капітал, який визначає будь-які ресурси, створені і використовувані для виробництва більшої кількості благ. У зв'язку з цим інвестиції є найактивнішою формою залучення накопиченого капіталу в економічний процес, при цьому капітал використовується в усіх його формах і вкладається у будь-які об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в різні галузі і сфери економіки.

7. У рамках поняття "інвестиції" об'єднуються ресурси (капітальні цінності), вкладення (витрати) та віддача вкладених коштів як мотив цього об'єднання. Таким чином, інвестиції слід розглядати як цілісний процес, в ході якого відбувається послідовна зміна форм вартості, реалізується динамічний зв'язок елементів інвестицій, досягається кінцевий результат інвестиційної діяльності [10].

Таким чином, зважаючи на здійснений аналіз та узагальнення наукових підходів до сутності категорії "інвестиції" ми дійшли висновку, що інвестиції — це строкові вкладення коштів та інших ресурсів у різних формах задля отримання прибутку та збільшення вартості капіталу, досягнення економічних, виробничих, соціальних та інших цілей, ефекту.

Схожу ситуацію ми маємо і з терміном "інвестиційна діяльність", багатогранність якого спричиняє певні протиріччя та неузгодженість підходів, які застосовуються різними науковцями для розкриття його змісту

та сутності. Налічується ціла низка наукових шкіл, представники яких здійснили неабиякий внесок у дослідження інтерпретації поняття "інвестиційної діяльності підприємства". Виходячи з цього, доцільно виокремити такі етапи:

1) зародження,

2) розвиток економічної думки — меркантилізм (Томас Ман, Давід Юм, Жан Кольбер, Людвіг фон Зекендорф, Йоган Бехер), фізіократи (Франсуа Кене, Ж. Тюрго), класична школа (А. Сміт, Дж. С. Мілль),

3) економічні школи XIX — XX сторіччя — марксизм, маржиналізм, неокласична школа, кейнсіанська школа, неокейнсіанство, монетаристи, інституціоналізм [11],

4) сучасний етап (Г. Марковіц, У. Шарп, Л. Гітман, Дж. Бейлі та інші).

Тут також варто враховувати, що економічна сутність інвестицій підприємства проявляється безпосередньо у процесі управління інвестиційною діяльністю, а сама ж інвестиційна діяльність сприяє векторному вдосконаленню напрямків активізації інвестиційних процесів на підприємстві.

За Л. Петренка, серед найбільш поширених підходів до розкриття сутності даного поняття є наступні:

— інвестиційна діяльність як інструмент. Під інструментом найчастіше розуміється лише засіб досягнення певної мети, а за такої умови дане визначення є досить вузьким;

— інвестиційна діяльність як процес-дія — даний підхід виділяє лише одну сторону поняття — його розвиток в часі чи здійснення певної дії, інші сторони даного поняття залишаються поза увагою;

— інвестиційна діяльність як підсистема — цього підходу дотримується значна частина вітчизняних та зарубіжних науковців, але при цьому визначення поняття як підсистеми у них достатньо різні;

— інвестиційна діяльність як система управління [12].

У сучасних умовах обмеження фінансових ресурсів, інвестиційну діяльність можна також вважати фінансовим процесом підприємницької діяльності, коли в результаті використання власних коштів підприємства (самофінансування), залучених зовнішніх коштів, позикових коштів банків та, насамперед, кредитів, учасники інвестиційного процесу:

— підбирають найбільш ефективні механізми та інструменти інвестування,

— становлять власну інвестиційну стратегію,

— беруть участь у її успішній реалізації.

За результатами критичного аналізу сутності поняття "інвестиційна діяльність" ми дійшли таких висновків: по-перше, при визначенні поняття "інвестиційна діяльність" науковці розглядають її:

— як сукупність або комплекс дій і заходів з розміщення, вкладення або реалізації коштів (інвестицій);

— як вид господарської діяльності;

— як певна система;

— як цілеспрямовано здійснюваний процес;

— як важливу складову міжнародного руху капіталу, тощо;

по-друге, інвестиційна діяльність будь-якого підприємства може досягти найбільшої ефективності

вкладень капіталу за умов врахування основних принципів інвестиційної діяльності;

по-третє, інвестиційна діяльність — це система узгоджених між собою дій та процесів управлінського, організаційного, економічного, регулюючого та іншого характеру стосовно цілеспрямованого пошуку, залучення, вкладення коштів задля забезпечення ефективної діяльності підприємства, досягнення економічних, виробничих, соціальних та інших цілей, ефекту.

Проблеми інвестування та розвиток інвестиційної діяльності у агропромисловому комплексі входить до актуальних завдань сучасної вітчизняної науки. Це пов'язано з тим, що з стійкого функціонування даного сектора значною мірою залежить рівень життя населення. У зв'язку з цим інвестиційна проблема стає ключовою для цієї ключової сфери національної економіки не лише найближчими роками, а й на перспективу. Активна інвестиційна діяльність сприяє диверсифікації структури регіональної економіки, підвищує її соціально-економічні показники та створює додаткові робочі місця [13].

Активізація інвестиційної діяльності підприємств агропромислового комплексу є не лише однією з основних в списку умов виведення підприємств агропромислового комплексу з глибокої кризи, а й стає найважливішим визначальним фактором подальшого розвитку процесу агропромислової інтеграції підприємств та подальшого розвитку і функціонування цих підприємств. При цьому, що фактична підготовка до реалізації та подальша реалізація інвестиційних проектів на підприємствах агропромислового комплексу є однією з найважливіших умов успіху в галузі середньострокового та довгострокового стратегічного планування. Слід також враховувати, що навіть у кожній сфері агропромислового комплексу ці процеси є специфічними, оскільки характер економічних відносин відрізняються один від одного.

При цьому, джерелами інвестиційної діяльності аграрних підприємств можуть бути: власні кошти, кошти приватних інвесторів для реалізації конкретних проектів, бюджетні кошти, передбачені для реалізації цільових програм, кошти аграрних фінансово-промислових груп, кредити, що залучаються на фінансовому (внутрішньому та міжнародному) ринку під гарантії уряду, боргових зобов'язань, майна, виробничих запасів, майбутньої продукції, нерухомості, тощо.

Основними цілями інвестування в агропромисловий бізнес, зважаючи на його особливості, є не тільки отримання прибутку та збереження капіталу, а й досягнення необхідного соціального ефекту [14]. Окрім цього, інвестиції у сільське господарство мають свої особливості:

— поряд із вкладенням капіталу в об'єкти-результати праці людини, як в інших галузях економіки, у сільському господарстві вони здійснюються ще в об'єкти природи, що за інших рівних умов робить їхню діяльність більш капіталомісткою з тривалим терміном окупності та високими ризиками оскільки природа живе за своїми законами, управління якими сьогодні або неможливе, або дорого;

— населення земної кулі продовжує збільшуватися високими темпами, попит на продуктивні товари стабільно підвищуватиметься і надалі. Так, наприклад, підпри-

ємства харчової переробної промисловості особливо гостро відчують звуження сировинної бази, що змушує їх спрямовувати значні кошти на розвиток та відновлення діяльності агропромислових підприємств для забезпечення найповнішого завантаження своїх виробничих потужностей. Для більшості наявних та потенційних інвесторів цей чинник виявляється вирішальним для капіталовкладень. Сьогодні стає все очевиднішим, що часи дешевих продуктів харчування поступово йдуть у минуле. У зв'язку з погіршенням екологічного фону планети, зі зміною клімату та проблемою перенаселення ціни на продуктивні товари продовжують зростати з року в рік. Це означає, що інвестиції в цю галузь економіки, і особливо в технології, спрямовані на збереження ресурсів, мають значні перспективи;

— зовнішні інвестори при впровадженні в аграрний сектор та вступі на ринок галузі діють різноманітно. Обсяги вкладених коштів та напрями фінансування істотно розрізняються та визначаються, насамперед, інтересами інвесторів. Зовнішні інвестори використовують різні схеми запровадження аграрного виробництва. Це зумовлено розбіжностями в їх цілях, масштабах та принципах діяльності, характері та ступені зв'язків з адміністрацією районів та областей, можливостями та бажанням враховувати інтереси кредиторів неплатоспроможних організацій. Потужні у фінансовому плані компанії орієнтовані купівлю бізнесу чи майнового комплексу, інші — створення нових (паралельних) структур і використання земель та майна аграрних підприємств з урахуванням оренди;

— агропромислова сфера є надто важливою для економіки держави, внаслідок чого держава має і здійснює регулюючий вплив на діяльність агропромислових підприємств, а також на інвестиційний процес та інвестиційну діяльність шляхом забезпечення раціонального ціноутворення, збільшення гнучкості кредитної, податкової та амортизаційної політики, розширення практики використання лізингу, стимулювання підприємницької діяльності за допомогою надання інвесторам пільг у оподаткуванні та при приватизації, широкого запровадження цільового державного фінансування, капіталовкладення [15].

Виходячи з вищевикладеного, інвестиційна діяльність агропромислового підприємства — це система узгоджених між собою дій та процесів управлінського, організаційного, економічного, регулюючого та іншого характеру стосовно цілеспрямованого пошуку, залучення, вкладення коштів та інших ресурсів у різних формах задля забезпечення ефективної діяльності агропромислового підприємства та кожного з процесів його функціонування, досягнення економічних, виробничих, соціальних та інших цілей, ефекту.

ВИСНОВКИ

Таким чином, інвестиційна діяльність здійснюється не за галузевим принципом — її здійснює будь-який господарюючий суб'єкт, як за широким, так і за більш вузьким тлумаченням, але сфера, в якій здійснює свою діяльність господарюючий суб'єкт, все ж таки вносить свої корективи в сам процес інвестиційної діяльності. Так, інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від ролі й

місця аграрної галузі в системі агропромислового комплексу, і насамперед це стосується характеру економічних відносин між сільським господарством та іншими сферами агропромислового комплексу. Вона покликана забезпечувати взаємозв'язок біологічних, технологічних, організаційних, економічних та цілого ряду інших процесів в аграрному виробництві, але для створення конкурентоспроможного аграрного виробництва в сучасних умовах потрібні технічне та технологічне переозброєння, новітнє обладнання та техніка і тому потрібні не просто інвестиції, а великомасштабні капіталовкладення з інноваційною спрямованістю.

Література:

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Прогресс, 1978. 444 с.
2. Гитман Л.Дж. Основы инвестирования / Л.Дж. Гитман, М.Д. Джонк. М.: Дело, 1997. 1008 с.
3. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александр, Дж. Бели. М.: Инфра-М, 2001. 1028 с.
4. Держава та економічне зростання / [За ред. Кваснюка Б.Є.]. К.: Лібра, 2001. 88 с.
5. Скоробогатова Н. Є. Дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності // Економічний вісник НТУУ "КПІ". 2016. № 3 (23). С. 164—173.
6. Воблая И.Н. Инвестиции как основа развития малого бизнеса в РФ / И.Н. Воблая, О.В. Швеце // Наука и образование в XXI веке: сб. науч. тр. по материалам Междунар. науч.-практ. конф. В 5 ч. АР-Консалт, 2015. С. 143—146.
7. Агафонов А.А. Развитие финансирования инвестиционных проектов в сегментах малого и среднего бизнеса. дисс. канд. экон. наук: спец. 08.00.10 — Финансы, денежное обращение и кредит. Ростовский государственный экономический университет. Ростов-на-Дону, 2016. 194 с.
8. Левчинський Д.Л. Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу // Механізм регулювання економіки. 2011. № 2. С. 131—139.
9. Харсеева А.В. Понятие и сущность инвестиций: проблема определения термина // Теория и практика общественного развития. 2010. № 01. С. 313—318.
10. Інвестування: навч. посібник / Г.Б. Погрішук, В.В. Руденко. Тернопіль: Економічна думка, 2014. 277 с.
11. Ємець О.І. Інтерпретація поняття "інвестиційна діяльність підприємства" в економічних теоріях різних наукових шкіл // Економіка та управління підприємствами. Випуск 5. 2017. С. 79—84.
12. Петренко Л.М. Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 2012, вип. 22, ч. II. С. 1—5.
13. Мехроби И.Х., Бердиев Р.Б. Региональные кластеры как средство активизации и совершенствования инновационной среды на примере региона центральных районов Таджикистана // Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. 2018. № 1. С. 145—152.
14. Кісіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства // Економіка АПК. 2012. № 9. С. 36—39.

15. Александров М.В., Иванов В.В. Инвестиционная деятельность аграрного сектора // Современные проблемы науки и образования. 2015. № 1-1.

References:

1. Keynes, J.M. (1978), *Obshhaja teorija zanjatosti, procenta i deneg* [General theory of employment, interest and money], Progress, Moscow, Russia.
2. Hitman, L.J. and Jonk, M.D. (1997), *Osnovy investirovanija* [Fundamentals of investing], Delo, Moscow, Russia.
3. Sharp, U. (2001), *Investicii* [Investments], Infra-M, Moscow, Russia.
4. Kvasniuk, B.E. (2001), *Derzhava ta ekonomichne zrostannya* [State and economic growth], Libra, Kyiv, Ukraine.
5. Skorobohatova, N. (2016), "Research on the essence of investments and investment activity", *Economic Bulletin of NTUU "KPI"*, vol. 3 (23), pp. 164—173.
6. Voblay, I.N. and Shvets, O.V. (2015), "Investments as the basis of small business development in the Russian Federation", *Nauka i obrazovanie v XXI veke: sb. nauch. tr. po materialam Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. V 5 ch.* [Science and education in the XXI century: Sat. science tr. according to the materials of the International scientific and practical conf. In 5 vol], AR-Consult, pp. 143—146.
7. Agafonov, A.A. (2016), "Development of financing of investment projects in small and medium business segments", *Ph.D. Thesis, Economy, Rostov State University of Economics, Rostov-on-Don, Russia.*
8. Levchyns'kyi, D.L. (2011), "The essence and economic nature of investments and the investment process", vol. 2, pp. 131—139.
9. Kharseeva, A.V. (2010), "The concept and essence of investments: the problem of defining the term", *Theory and practice of public development*, vol. 01, pp. 313—318.
10. Pohrishchuk, H.B. and Rudenko, V.V. (2014), *Investuvannya: navch. posibnyk* [Investment: education. Manual], Ternopil, Ukraine. 277 p.
11. Yemets, O.I. (2017), "Interpretation of the concept of "investment activity of an enterprise" in economic theories of different scientific schools", *Economics and enterprise management*, vol. 5, pp. 79—84.
12. Petrenko, L.M. (2012), "Theoretical aspects of the research of investment activity", *Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. Economic Sciences*, vol. 22, no. II, pp. 1—5.
13. Mehroby, I.H. and Berdiev, R.B. (2018), "Regional clusters as a means of activation and improvement of the innovation environment on the example of the region of the central districts of Tajikistan", *Bulletin of the Tajik National University. Series of social, economic and social sciences*, vol. 1, pp. 145—152.
14. Kisil, M.I. (2012), "Strategic directions of investment support for the development of agriculture", *SEconomics of APC*, vol. 9, pp. 36—39.
15. Aleksandrov, M.V. and Ivanov, V.V. (2015), "Investment activity of the agrarian sector", *Contemporary problems of science and education*, vol. 1-1.

Стаття надійшла до редакції 29.08.2023 р.